

**Zdravko Antonić, POGLEDI VASE ČUBRILLOVIĆA NA SRPSKU
ISTORIJU XIX i XX VEKA
Beograd, 1992, str. 509**

Pisati o akademiku Vasi Čubriloviću može samo onaj naučnik koji dobro poznaje njegov život i obimno i raznovrsno naučno delo. Preko onoga što je dato u ovoj knjizi progovara revolucionar, političar i naučnik i odgovara na raznovrsna i danas neka veoma aktuelna pitanja političke i društvene istorije naroda na Balkanu, posebno istorije srpskog naroda. Retki su učenici profesora Vase Čubrilovića, kao što je to slučaj sa dr Zdravkom Antonićem, koji su bili u njegovoj neposrednoj blizini i u mogućnosti da se sa njim duže vremena druže i izmenjuju misli o istorijskim događajima, ulozi ličnosti u istoriji i društvenim kretanjima u svetu. Knjiga je rezultat Antonićevog višegodišnjeg rada, druženja sa akademikom Čubrilovićem i njegova "posmatranja iz blizine", brojnih razgovora koje su oni vodili u rasponu od trideset godina o raznim problemima iz istorije razvoja društva na ovim prostorima Evrope i tekućim društvenim tokovima na Balkanu i u svetu. Iz svega što je u knjizi dato vidi se sa koliko je ljubavi i požrtvovanja dr Antonić prilazio ovom poslu, pre svega iz odanosti i poštovanja prema svom učitelju akademiku Čubriloviću kao naučniku i pedagoškom radniku, ali i pažljivog odbira njegovih tekstova objavljenih u ovoj knjizi. Dr Antonić se potrudio da objavi one tekstove akademika Čubrilovića koji nisu ušli u njegove objavljene odabrane radove, iako su neki od njih ranije objavljivani, a drugi se prvi put pojavljuju. Ovom knjigom se uveliko upotpunjava i zaokružuje naučna i politička misao Vase Čubrilovića i podstiču drugi istraživači da tragaju za njegovim još neobjavljenim spisima i još svestranijem sagledavanju njegove političke i naučne misli. Knjiga je objavljena kada se na Balkanu i u svetu dešavaju krupni društveni i politički preobražaji čiji se tokovi u ovom momentu ne mogu predvideti. Ova knjiga, filozofsko-istorijska misao akademika Vase Čubrilovića, jednoga od istaknutih istoričara na prostorima Balkana u XX veku, daje ne mali broj odgovora na brojna politička i društvena kretanja na jugoslovenskom i balkanskom prostoru u prošlosti čiji se tokovi i danas odvijaju, a pre svega interesi velikih sila za taj prostor Evrope.

Sam akademik Čubrilović isticao je da su mu intelektualni i naučni oci velika imena naše i svetske nauke Jovan Cvijić i Vladimir Ćorović. Široko polje interesovanja akademika Čubrilovića i njegovo naučno delo omogućili su mu kontakte i saradnju sa najistaknutijim naučnicima i nizom univerziteta i akademija nauka u svetu, što se odrazilo i na polje njegovog naučnog interesovanja i svestranije sagledavanje problematike koju je izučavao. Akademik Čubrilović je u osnovi istoričar sintetičar, mislilac, filozof istorije, a ne rutinski istoričar koji rekonstruiše istorijske događaje i u njima ulogu pojedinih ličnosti i naroda. U svojim delima on je ne samo razjašnjavao šta se i zašto desilo, već je pronalazio i duboke korene i isticao posledice i davao pouke za sve ono što je od interesa za nauku i razvoj pojedinih naroda i ljudskog društva u celini. Takvo shvatanje istorije nije samo izraženo u njegovim radovima o srpskoj političkoj misli, već i u

njegovim drugim delima. Dr Antonić je u pravu kad ističe da za Čubrlovića "nije bilo užih i širih tema, nego užih i širih načina na koje se prilazilo izučavanju pojedine problematike". Objavljena bibliografija radova Vase Čubrilovića, 167 radova od 1924. do 1990. godine, pokazuje širinu i dubinu njegovog interesovanja.

U ovoj knjizi objavljen je, takođe, i jedan veoma zanimljiv tekst - pismo V. Čubrilovića svojim sestrama o sarajevskom atentatu, pisano pred sam završetak Prvog svetskog rata. Ono daje odgovor na brojna pitanja u vezi sa ovim događajem i pruža mogućnost istraživačima da taj istorijski događaj posmatraju i iz drugog ugla. Osim 32 pažljivo odabrana Čubrilovićeva teksta, interesantno je i Antonićevo viđenje Čubrilovićeva života kao naučnog i prosvetnog radnika. To se dopunjava i posebnim tekstom u ovoj knjizi, u vidu intervjua, razgovora, koji je dr Antonić vodio sa Čubrilovićem o raznim političkim i društvenim pitanjima. Autor nije ulazio u dublje proučavanje Čubrilovićevog političkog angažovanja do aprilskog rata 1941. godine, a ni posle tog rata, ostavljajući to za jednu novu knjigu. Za sve vreme političkog angažovanja, Čubrilović je ostao čvrsto opredeljen svom osnovnom pozivu naučnog i prosvetnog radnika.

Ova knjiga dr Antonića, i Čubrilovićeve studije, rasprave i članci, i napred izložene misli u navedenom intervjuu, poslužiće kompletnijem sagledavanju Čubrilovićevih shvatanja na srpsku istoriju XIX i XX veka. To su i Čubrilovićevi pogledi na duboke društvene i političke promene koje su se desile na prostoru Balkana i u svetu posle drugog svetskog rata. Iz svega iznetog vidi se da je akademik Čubrilović do kraja života ostao privržen jugoslovenskoj ideji i zajedničkom životu jugoslovenskih naroda, bez obzira što su ta ideja i zajednička država još za vreme njegovog života, doživljavali i teške trenutke. Skrećemo pažnju na nekoliko Čubrilovićevih objavljenih tekstova u ovoj knjizi, koji su poučni, a i danas aktuelni. " Rusija i oslobodilački pokret na Balkanu", "Politički uzroci seoba na Balkanu", "Balkanski narodi u istočnoj krizi 1875-1878", "Poreklo muslimanskog plemstva u Bosni i Hercegovini", te niz radova o patrijahalnim društvima na Balkanu. Utemeljujući Balkanološki institut SANU, akademik Čubrilović je imao u vidu neophodnost temeljnijeg izučavanja balkanskog kulturnog i etničkog supstrata, kulturnih i političkih veza i neophodnost međusobnih odnosa balkanskih naroda i umetnost tih naroda u matici evropske i svetske civilizacije. Poželjno je što više ovakvih knjiga o naučnim i političkim pogledima istaknutih naučnika na jugoslovenskim i balkanskim prostorima, kako bi se društveni tokovi u tim zemljama mogli bolje razumeti i odnosi između tih naroda bolje razvijati i unapređivati za njihov skladniji ukupni razvoj.

Đorđe O. PILJEVIĆ